

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)

În România un an 10 lei
„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 6 „
În toate țările uniunii postale un an 12 „
„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principale
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/4 pagină : 10 lei.

No. 22.

DUMINICĂ, 21 MARTIE 1910

Vol. 7.

SUMARUL

NOUTĂȚI :

† Eugène Melchior de Vogüé.—Teatrul Național : «Domnul Luca» comedie într'un act de C. Rădulescu-Motru.

CESTIUNI ACTUALE :

DEM. NEGULESCU. *Analiza proiectului asupra Contractului de muncă.*

ȘTIINȚE SOCIALE :

DR. I. DUSCIAN. *Sinuciderile din țară și străinătate.*

TEATRU :

L. COSMA. «Sirena» dramă de Z. Bârsan. «Cântecul Lebedei» comedie de Dauval și Roux.

LITERATURĂ :

N. EM. TEOHARI. *In chestia lui «Frunză-Verde».*
ION CHIRU-NANOV. *Moțatu.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

VASILE V. HANEȘ. *Un specimen de pregătire filologică.*

N. ȘIEFĂNESCU-IACINT. *Apropierea austro-rusă și consecințele.*

NOUTĂȚI

† Eugène Melchior de Vogüé.

La 17 Ianuarie 1907, răspunzând discursului de primire în Academia Franceză al d-lui Maurice Barrès, vicontele de Vogüé își începea cuvântarea în chipul următor :

«Înainte de a vă face convenita primire din partea acestei Adunări, îngăduiți-mi ca să închin câteva clipe părerilor de rău ; va veni timpul, repede de tot, când veți evoca aci la rândul-vă umbre scumpe...

Nu știm dacă cel care a scris *La Terre et les Morts* va fi rânduit să răspundă urmașului vicontelui de Vogüé, să evoace pe romancierul și filozoful care a dat lumii literare *les Morts*

qui parlent, scriere al cărui titlu, zice d. Faguet, «a ajuns un proverb zilnic întrebuințat»¹⁾, dar e dureros de constatat că proorocirea lui s'a îndeplinit într'un chip spăimântător. El rechemă amintirea lui Gaston Paris, Hérédia, Sorel, Brunetière... De atunci, Theuriet, Gebhart, Sully-Prudhomme, Coppée și câți alții nu au mărit numărul umbrelor de cari vorbea Vogüé ! El însuși se duce azi să-și întâlnească prietenii pe care atât îi regretă. În dimineața de Joi, 11/24 a lunii acesteia fu găsit mort în patul său.

Mélchior de Vogüé era cunoscut de publicul cel mare ca propagatorul admirației pentru romancierii ruși în Franța și de aci în Europa. *Le Roman russe* apărură în 1886 ; în 1888, autorul său eră ales membru al Academiei franceze, și în câțiva ani faima numelui de Vogüé se răspândi odată cu a scriitorilor pe cari el îi înfățișase Francezilor : Tolstoi, Dostoievski și alții fură admirați, după obiceiul mulțimei—care vede totul sau în prea bine, sau în prea rău—peste măsura cuvenită. Îndirect și sigur că despre lucrul ăsta nici odată Vogüé n'a putut ști nimic, suferirăm și noi Românii din pricina acestei recomandări, și iată cum. Tocmai în vremea când marele scriitor francez laudă talentul acelor autor nordici, în care el vedea multă distincție și probabil foarte puțină bolnăvie, se propagă în România un fel de admirație cam ciudată pentru producțiile de peste Nistru, de unii refugiați Ruși, precum și de prietenii lor de aci. Curentul francez predominant în toate manifestările vieții noastre literare, încă de multă vreme, precum și snobismul clasei înalte—doritoare de a lua și ce e bun și ce e rău din străinătate, ca fiind neîndoelnic, ceva de seamă—se unel de astă dată cu propaganda ruso-socialistă. Aceasta din urmă aducea pe pământul nostru nu numai pe câțiva oameni, distinși în felul lor, dar cari nu se învoiau în păreri cu compatrioții d-lor, ci și virusul unor idei streine firii noastre românești : un amestec de necredință, alături de un misticism bolnăvicios ; un duh răsvrătitor împreunat cu gânduri socialiste, adică repede călăuzitoare la sdrobirea individului de către Stat. Fu o vreme în România în care se părea necuviincios a nu cită la fiecare pas pe Nekrasoff ori Dostoievski, pe Turghe-nief ori Bielinski¹⁾. Astfel curentul meteh fu sprijinit pe ne-băgate în seamă de admiratorii literaturii franceze, și ajutorul cel mare îi fu dat de autoritatea vicontelui Eugène-Marie Melchior de Vogüé, care nici pe departe n'a bănuit vreo dată la ce a slujit numele și talentul lui într'o țară vecină cu Rusia.

Dar titlul cel mare de glorie al acestui «Chateaubriand al

1) Émile Faguet, *E.-M. Melchior de Vogüé*, dans le *Journal des Débats* du Vendredi 25 Mars 1910.

1) Cf. B. P. Hasdeu, *O iscălitură într'un plebiscit*, *Revista Nouă*, An. VI, No. 1, 15 Aprilie 1893, p. 39—40.

cele de-a treia republici»¹⁾ cum îl numește d. Jules Lemaitre se găsește în lucrările sale de romancier și de filosof, cu mult mai mare drept și seninătate decât în acelea de admirator și răspânditor al rusismului. Vogüé era un om prea de seamă ca să nu spună tot ce cugeta într-o privință oarecare; dar, probabil, că el avea în același timp o prea mare încredere în sinceritatea, seriozitatea și distincția celor la cari vedea părți bune dar uita să arate și pe cele vătămatoare.

Cele trei romane cari înfățișează pe Vogüé în trei manifestări ale talentului său superior, sunt: *Les Morts qui parlent*, *Jean d'Agrève* și *Le Maître de la Mer*.

În cel d'intău desvolta ideea că de cele mai multe ori, în glasul celor cari vorbesc, urlă, cântă ori se războesc azi, răsună în realitate vocea străbunilor, cari urmăresc prietenii, urile ori neînțelegerile lor de alte veacuri. Idee adânc înrudită cu toate romanele tradiționaliste ale d-lui Barrès.

Le Maître de la Mer, pe care d. Faguet îl scoate drept cea mai de frunte lucrare a lui De Vogüé, zugrăvește pe Americanul practic, îndrăzneț, neodihnit, față de Francezul vioiu, cinstit, eroic și sentimental. Ca episod fruntaș: o vizită în săpăturile de la Saqqarah, în mormintele egiptene vechi, de mii de ani.

Jean d'Agrève e povestirea unui roman de dragoste. Istorisirea și zugrăvirca diferitelor împrejurări sunt simple, adânc emoționătoare și nespuse de firești. Vestita scrisoare a cărmaciului naiv¹⁾ către stăpânul său, locotenentul de marină, Jean d'Agrève, e un capo d'operă care amintește, pe departe nu mai puțin celebra *Lettre d'un Mobile breton*²⁾, pe care a imitat o oarecum, în românește, regretatul Ollănescu-Ascanio, într-o distinsă poemă a sa.

Vogüé era unul din cei mai harnici academicieni, ca și marele său prieten Brunelière și unul din cei mai delicați, pricepuți și hotărâți apărători ai geniului limbei franceze, pe care o iubea cu ardoarea unui îndrăgostit. Din când în când își făcea plăcerea să discute chestiile acestea chiar în afară de institut, și-mi aduc aminte, de pildă, cu câtă îndemănare de literat, și de filolog în același timp, a publicat acum vre-o 2—3 ani o notiță despre cuvântul *trottoir* în *Journal des Débats*.

Întâiul său articol a fost publicat tocmai de acest mare și strălucit ziar, la 14 Noembrie 1886: Era o scrisoare din Rusia. În 1889 dete pentru cartea centenarului aceluiaș jurnal un studiu „magistral” asupra lui Chateaubriand. În sfârșit, când acum un an muri generalul de Galliffet, două fură necroloagele publicate de *Journal des Débats*: Unul datorit d-nului Charles Malo, atât de cunoscutul și de competentul cronicar militar dela *Débats*, și altul scris de academicianul Melchior de Vogüé, care consfințea întru amintirea prietenului său rânduri pline de o nobilă induioșare.

Născut la 24 Februarie 1848, «chiar în ziua unei revoluții pe care trebuia mai târziu să o privească fără de bunăvoință» zice d. Faguet, Melchior de Vogüé a fost în toată viața lui un om care n'a încetat nici un minut de a fi apărătorul tradițiilor naționale și un adevărat er-dincios. El moare pe neașteptate și într'un moment când rândurile marilor literați francezi s'a rărit în chip îngrijitor. Cu el pierde un stilist și un cugetător pe care vremea nu-l va putea doborâ, căci prin opera sa, el e un adevărat nemuritor.

N. I. APOSTOLESCU.

Profesor—Pitești.

15/28 Martie

* * *

2) Jules Lemaitre, *Les contemporains*, Sixième série, Paris, 1898, E. M. de Vogüé, p. 328.

1) E.-M. Melchior de Vogüé, *Jean d'Agrève*, Paris, Armand Colin & C-ie, 1897, pp. 308—311.

2) François Coppée, *Ecrit pendant la Siège*.

Teatrul Național: „Domnul Luca” comedie într'un act de

C. Rădulescu-Motru.

Sunt plante care se dezvoltă numai prin altoirea lor cu organisme parazitare. Fără intervenția parazitului, aceste plante ar avea o rădăcină slabă și un fruct fără valoare. Parazitul aduce excitațiunea necesară, după urma căreia vine și seva vieții.

Ca aceste plante este și Teodor Isvoranu din comedia d-lui R.-Motru. El prosperă prin ajutorul D-lui Luca. D. Luca este parazitul trebuincios. Între avocatul Teodor Isvoranu, om de muncă, dar fără inițiativă, și între d. Luca, om de afaceri și vânător de câștig, s'a stabilit o simbioză. Unul trăește prin celălalt și amândoi prosperă.

Teodor Isvoranu a realizat un frumos câștig în afaceri de petrol. Primul său gând, în urma acestui câștig este să se repauzeze. La aceasta îl îndeamnă prietenii și familia. Toată lumea se bucură și gândește la petrecere și repaus. Parazitul, d. Luca, are nevoie însă de bani. El fusese dealtmintreli mijlocitorul și în afacerea de petrol, de unde câștigase Teodor Isvoranu 150,000 lei. Acum Luca intervine din nou. Teodor Isvoranu va trebui să se înjuge la o muncă mai grea, devenind cumpărătorul unei moșii, a cărui preț întrece cu mult mijloacele sale. Avocatul rezistă, să simte fără curaj. Parazitul insistă, căci el are încredere în puterea de muncă a tovarășului său. Teodor Isvoranu, fără inițiativă ca totdeauna, cedează. Iată-l dar pe avocat dator pentru o sumă de 500,000 lei, dar cu perspectiva unui câștig îndoit, iar pe Luca cu un câștig net de 125,000 lei. Actul de simbioză reincepe din nou între dânsii. El va continua la nesfârșit.

Comedia ar fi câștigat în mișcare dacă personalitatea lui d. Luca ar fi fost reprezentată într'o formă mai obișnuită publicului nostru; bunioară, în forma prea cunoscută a samsarilor din lumea internațională a băncilor noastre. Așa cum a fost reprezentată însă la Teatrul Național, personalitatea lui Luca a câștigat în simpatie dar a pierdut din relieful la care era ținută să fie.

În general comedia a avut o bună interpretare, deși situația artiștilor nu era dintre acele ușoare.

STAL A.

„Domnul Luca” se va publica în „Noua Revistă Română”, numărul de la 4 Aprilie viitor, (No. 24).

BIBLIOGRAFIE

N. Zaharia. Mihail Eminescu. Pesimismul, nebunia, geniul și personalitatea sa artistică, Buc. 1910.

A. Nora. Suflete fără noroc. Schițe și Nuvele, Buc. 1910. Prețul 45 bani.

Dim. Orfănescu. Poesii, 1910. Prețul 1 leu.

B. Boerescu *Discursuri politice* (1859—1883) Vol 1. Buc Socec 1910. Prețul 4 lei.

Vasile M. Kogălniceanu. *Dobrogea* (1879—1900) Drepturi politice fără libertăți Buc. 1910. Socec. Prețul lei 3,50

* * *

Ń apărut :

THOMAS CARLYLE

EROII, CULTUL EROILOR
ȘI EROICUL ÎN ISTORIE

Traducere din englezește de C. Antoniadă

— Prețul 2 lei —

CESTIUNI ACTUALE

ANALIZA PROIECTULUI ASUPRA CONTRACTULUI DE MUNCĂ

Conferință ținută la ziarul „Acțiunea“.

Domnilor,

Se știe că contractele cele mai importante ale vieții sociale sunt reglementate nu numai prin teoria generală a obligațiilor, la care se referă toate contractele, dar încă legiuitorul s'a ocupat în mod special de fiecare din ele.

Dacă veți căuta în codul civil, cum e reglementat contractul de muncă, veți vedea că legiuitorul a dat uitării reglementarea acestui contract. Nu veți găsi decât două articole: unul care spune că cineva nu poate să-și angajeze serviciile sale decât pentru un timp determinat, celalt care spune că în caz de conflict între un patron și un lucrător, relativ la salariul său, patronul e crezut pe cuvânt. Iată tot ce găsim în codul civil: în loc de reglementarea contractului, proclamarea unei inegalități ce nu mai corespunde ideilor timpului.

Nu se poate face însă o critică serioasă admirabilului monument al Codului civil, căci e vorba de reglementarea situațiilor noi ce apar pentru prima oară la finele secolului al XIX.

Când e vorba de contractul de muncă, o serie de raporturi nasc între lucrător și patron.

Cum se va proba contractul de muncă? Va fi oare teoria generală a probelor sau se vor adopta alte reguli cari vor facilita proba contractului?

Lucrătorul e creditor în raport cu patronul, creanța lui e oare privilegiată?

După Codul civil, «oamenii de serviciu» au o creanță privilegiată pentru plata salariilor lor și veți găsi în autorii de drept civil discutată chestiunea de a ști dacă prin «oamenii de serviciu» se înțeleg și lucrătorii.

Lucrătorul, de asemenea, e debitor, lucrătorul poate să aibă o femeie și copii, în ce sens trebuiesc protejați copiii unui lucrător și femeia lui în cazul când au creanță în contra sa?

În fine, domnilor, chestia cea mai importantă e relativă la accidente de muncă, cine e responsabil, cine trebuie să facă proba în caz de accident?

Iată o serie de chestiuni ce isvorăsc din contractul de muncă și care nu se găsesc reglementate de Codul civil.

Dar din moment ce legiuitorul nu a reglementat acest contract, s'ar putea zice că e dreptul comun, că e teoria generală a obligațiilor, ce va fi aplicabilă.

Când e vorba însă să se știe care e acest drept comun, care va rezolvă fiecare din chestiunile de mai sus, controversa își face aparițiunea ei cu întreg cortegiul de neajunsuri pentru lucrător. Se vede dară imediat necesitatea unei intervențiuni legislative.

Contractul de muncă se prezintă sub două forme: sub forma de contract individual și sub forma de contract colectiv.

Contractul individual de muncă e forma cea mai simplă, e un contract intervenit între un patron și un singur lucrător, prin care se determină condițiunile muncii.

Dar alături de acest contract, e o altă formă, cunoscută sub numele de contract colectiv, numit astfel pentru-că mai mulți lucrători, asociați împreună, tratează cu un patron. Această formă de contract colectiv o găsim în celelalte legislații străine.

Legiuitorul, când e vorba de reglementarea contractului de muncă, trebuie să se ocupe nu numai de chestiunile de drept civil, referitoare la rezolvarea raporturilor contractuale dintre patron și lucrător, dară încă să caute să îndrumeze munca pe o cale nouă, care va da rezultate cu mult mai fecunde.

De câțva timp asistăm la un fenomen economic ce nu poate fi tăgăduit: pe de o parte prețul diferitelor industrii scade și această scădere e rezultatul concurenței produse prin înmulțirea considerabilă a fabricilor; de altă parte e o tendință la lucrători ca salariul să crească, și această tendință se explică și era de prevăzut căci îmbunătățindu-se situațiunea intelectuală a lucrătorului, năzuințe noi s'au născut și ca consecință cerințe noi de mărire de salariu.

Vedeți dar, dela început, că un conflict există între patron și lucrător, unul căutând să ofere mai puțin, celalt căutând ca să obțină mai mult, și atunci se vede ușor că cel slab va fi acela care va fi învins, pentru-că va fi forțat, din cauza nevoilor sale, să accepte condițiunile impuse de patron.

Un legiuitor trebuie să se ocupe tocmai de a fortifica pe lucrător și din această cauză în celelalte legislațiuni se organizează contractul colectiv de muncă; așa că la încheierea contractului de locațiune de serviciu nu mai apare simplul lucrător slab, care ar fi nevoit să accepte condițiunile impuse de patron, ci apare o grupare colectivă, o asociațiune de lucrători, care poate să trateze dela egal la egal și prin urmare contractul se va încheia în condițiuni de egalitate.

Dar acest contract colectiv mai prezintă încă un folos, el permite grupurilor de muncitori de a lua direct o întreprindere, fără intermediul unui patron, suprimând astfel pe patron și permițând lucrătorilor să realizeze beneficii pe care în zadar le așteaptă dela o mărire de salariu.

Să vedem dacă autorul noului proiect s'a condus de aceste idei noi, pe cari vi le-am arătat, de teoria contractului colectiv, pe care îl veți vedea în legislațiile din Franța, Germania, Anglia, sau dacă, din contra, în proiectul cel nou se consfințește numai contractul individual de muncă.

Proiectul actual, în art. 1 până la 23, reproduce aproape pe de-a întregul legea belgiană din 10 Martie 1900, în ceea ce privește contractul de muncă, cu câteva modificări pe cari le voi determina în urmă. În art. 3 care este inovațiunea proiectului, se stabilește:

«Nimeni nu are dreptul să trateze pentru un grup de muncitori, afară de cazul când acei muncitori se găsesc în serviciul aceluia ce voește să le angajeze munca».

Vedeți, domnilor, proiectul cel nou înlătură de la început teoria contractului colectiv cu toate foloasele pe

1) Conferință stenografiată de d. Iosipescu, licențiat în drept.

cari le-ați văzut, consacrand numai teoria contractului individual.

Fără îndoială, în legislația noastră, un grup de lucrători poate să formeze o asociațiune, în conformitate cu dispozițiile art. 1501 și următorii din codul civil, dară, nu s'a găsit și nu se va găsi niciodată, un grup de lucrători, care să recurgă la forma de asociațiune din Codul civil, pentru că se știe, că societatea civilă nu constituie persoană morală, nu va fi susceptibilă de adăogarea a noi membri, extensiune necesară unei asemenea grupări, va fi expusă la diferite cauze de soluțiune, nu are creditul necesar pentru a lua diferite întreprinderi și apoi argumentul decisiv, pentru ce lucrătorul nu s'ar gândi să ia forma de contract colectiv, e pentru că legea de față, cu avantajii ei, se referă numai și numai la contractul individual de muncă.

E un lucru curios cum în acciași legislatură ideile variază dela un proiect la altul.

În legea contractului agricol, în legea băncilor populare din 1903, modificată la 1908, există o altă concepție, cu totul diferită, căci acolo se consacră teoria contractului colectiv.

Așa în legea băncilor populare sunt texte în cari se spune că băncile populare pot să avanseze sumele necesare obștiilor sătești pentru a începe și continua diferite exploatări agricole. Și atunci mă întreb, de ce această diferență între lucrătorul agricol și lucrătorul de industrie? De ce această posibilitate a celor dintâi de a suprima pe patron și de ce imposibilitatea aproape a celor din urmă de a conduce o întreprindere industrială?

Dispozițiunile coprinse în articolele 31—34 sunt încă foarte curioase. Legiuitorul cel nou, care a exclus ideia de organizare a colectivităților, vorbește de grevă și reglementează grevele; cu alte cuvinte, proiectul cel nou nu admite reunirea forțelor în stare pașnică, el s'a ocupat cu reglementarea grevelor, pe care le declară licite, s'a ocupat adică cu reglementarea forțelor în stare de inerție.

Dacă mai multe persoane, sub impresiunea momentului, fără reflexiune, fără un studiu prealabil, iau instantaneu o deciziune și trec de la acțiunea forțelor la inacțiunea lor, adică la grevă, acest lucru e licit și noul proiect se ocupă cu reglementarea lor.

Dacă din contra, lucrătorii voesc să facă un sindicat pentru ca cei mai abili și experimentați să vadă care sunt condițiunile ce pot impune patronului, să substituie, cu alte cuvinte, mișcărilor brusce o acțiune prevăzătoare, în acest caz legiuitorul nu mai intervine, nu mai reglementează nimic, abandonează totul în voia întâmplării.

Dar și reglementarea în sine a grevelor, așa cum o găsim în actualul proiect, e absolut ineficace. Muncitorul nemulțumit va adresa o plângere patronului, care va putea să o primească sau nu și în caz afirmativ să răspundă dacă se supune arbitragiului. Arbitragiul este dară facultativ.

Nereglementarea grupurilor de lucrători și a comisiilor de arbitri, înainte de grevă, caracterul licit al grevei și arbitragiul facultativ, sunt ideile dominante ale noului proiect.

Dar acum, domnilor, mă voiu întreba, cum va putea

lua o deciziune un grup de lucrători, revoltați contra patronului lor, dacă ei nu sunt deja organizați? Trebuia ca legiuitorul să procedă invers, să organizeze grupurile de lucrători, dându-le organe responsabile dacă au lăsat să survină o grevă fără ca mai întâiu să fi supus plângerile lucrătorilor unui arbitragiu obligatoriu.

Dacă veți căuta în celelalte țări, veți vedea că pretutindeni așa s'a procedat și era natural să se procedă așa. E natural ca întâi să procedezi la organizarea grupurilor de lucrători, permițându-le o reprezentanță, și în urmă, în caz de grevă, să obligi reprezentanța de a recurge la arbitragiu.

Legiuitorul nostru ce-a făcut? Impedică acele organizații pe cale pașnică, excluzându-le de la foloasele prezentei legi și numai, în caz de grevă, atunci intervine și vorbește de arbitragiu.

Știți de unde provine greșala? Legiuitorul s'a servit de proiectul francez a lui Millerand, a reprodus de acolo în parte reglementarea grevelor, fără să observe că legiuitorul francez a reglementat deja asociațiunile de lucrători sub forma pașnică, adică colectivitățile de lucrători.

Dacă autorul acestui proiect ar fi făcut o simplă excursiune în legislațiunile celorlalte țări, ar fi văzut că în toate părțile așa s'a procedat, și nici nu poate cineva să conceapă altfel; în toate părțile s'a organizat întâi asociațiunile de lucrători și tocmai în urmă s'a agitat ideea organizării grevelor. Așa s'a procedat în Anglia, prin legea de la 1872, așa s'a procedat în Belgia, prin legea de la 1887, așa s'a procedat în Franța, prin legea sindicatelor profesionale, și în urmă legea din 1892, care crează arbitragiul.

În Anglia, domnilor, grevele, într'o vreme, erau foarte numeroase; mai târziu, când conglomeratele de lucrători s'au organizat pe cale pașnică și când ele s'au disciplinat, grevele s'au micșorat, încât astăzi niminea nu mai părăsește atelierul, mai nainte de a se fi făcut o anchetă serioasă, pentru a ști dacă cererea de mărirea salariilor e compatibilă cu prețul de vânzare.

Am văzut care a fost ideia autorului acestui proiect de a suprima contractul colectiv de muncă și de a permite numai contractul individual.

Voiu intră acum în studiul contractului individual de muncă.

Prima chestiune e de a ști cum se poate proba contractul de locațiune de servicii.

Am spus la începutul acestei conferințe că, după art. 1472 din Codul civil, în caz când e o contestație între patron și lucrător, patronul e crezut pe cuvânt. Această dispoziție cu totul contrarie ideilor democratice, a dispărut în Franța, prin legea de la 1868. Acestei legi se poate aduce o critică serioasă și anume următoarea: de oarece s'a suprimat art. 1472 din Codul francez, pentru probarea contractului de locațiune de servicii, trebuie ca lucrătorul să recurgă la dreptul comun, ori, când cineva vrea să dovedească un contract al cărui quantum e mai mare decât 150 franci, proba testimonială nu mai e admisibilă, trebuie să aibă un înscris; și cum de multe ori lucrătorul cere sume mari de 150 franci, legiuitorul francez a făcut o situațiune grea lucrătorului, căci nu este în obiceiul fabricatorilor de a se da înscris pentru încheierea convențiilor.

Legiuitorul belgian a înlăturat critica, care se aducea legii franceze de la 1868, permițând admiterea probei testimoniale chiar peste o valoare mai mare de 150 lei.

Actualul proiect, în articolul 5, consacră sistemul belgian prin admiterea probei testimoniale până la or-ce valoare.

Autorul proiectului a mers însă mult mai departe de cât legiuitorul belgian, când a fost vorba de a se ocupa de capacitatea necesară pentru încheierea unui contract de locațiune de servicii. Incapabilii de care ne vorbește legiuitorul belgian, sunt femeile măritate și minorii. Iată ce spune art. 29 din legea belgiană relativ la femeia măritată :

«La femme mariée est capable d'engager son travail moyennant l'autorisation expresse ou tacite de son mari.

A défaut de cette autorisation, il peut y être suppléé par le juge de paix, sur simple réquisition de la femme, le mari préalablement entendu ou appelé».

Legiuitorul belgian cere o autorizare maritală și, în caz când soțul nu vrea să dea autorizația, femeia se poate duce la judecătorul de ocol, care va cită pe soț, ca să dea explicațiuni și, chiar când dânsul refuză, se poate acorda femeii autorizațiunea.

După art. 6 al noului proiect, femeia poate să-și angajeze munca, fără autorizația bărbatului, — produsul muncii îi aparține și-l poate lua fără consimțământul soțului.

Ei bine, domnilor, acest articol nu e complect, și nu e complect iată din ce cauză : legiuitorul nu s'a ocupat de o chestiune care va fi tocmai aceea de care ne vom lovi în fiecare moment, în caz când femeia, care și-a angajat munca, fără autorizația soțului, va fi nevoită să facă o acțiune în justiție, căci atunci va apărea ca incapabilă. Legiuitorul nu vorbește nimic despre starea în justiție a femeilor măritate, încât iată greșeala care apare în noul proiect în art. 6.

Legiuitorul ar fi putut să se conducă de legiuitorul englez de la 1870, care proclamă complectă capacitate a femeii pentru confecționarea contractului de muncă și pentru starea în justiție.

O altă chestiune e de a ști dacă e permis unei femei măritate de a depune la casa de depuneri și de a ridica acele sume, care sunt produsul muncii sale, fără autorizația bărbatului. Din cauză că legiuitorul nu a dat o formulă largă, cum a făcut legiuitorul englez, veți vedea o serie de dificultăți în fiecare moment.

Să trec la a doua incapacitate de care vorbește legiuitorul belgian și să vă arăt cum autorul proiectului a căutat să întindă sistemul legiuitorului belgian.

Art. 34 din sistemul belgian zice : «Le mineur est capable d'engager son travail moyennant l'autorisation expresse ou tacite de son père ou de son tuteur», și art. 7 din noul proiect, în partea sa finală dispune : «de la 16 ani înainte, minorul își poate angaja munca și încasa salariul fără autorizațiune.» Dar acest articol nu vorbește despre starea în justiție.

Asupra art. 7, care proclamă că minorul de la 16 ani înainte, poate să-și angajeze munca, voi remarca că acest articol nu corespunde articolului 3 din legea meseriilor, care dispune că un minor de-abia la 18 ani poate să fie emancipat și vedeți că prin acest proiect

minorul mai mic de 18 ani poate să-și angajeze munca. Iată o lipsă de concordanță între aceste două legi.

M'am ocupat, domnilor, până aici, despre proba contractului de muncă și despre capacitatea părților. Să vă vorbesc acum despre lucrător, apărând sub forma de debitor și creditor și veți vedea imediat care a fost ideia din sistemul belgian și modificările ce au fost introduse în sistemul actual.

Intâi, lucrătorul debitor ; chestia e de a ști dacă creditorul aceluia lucrător, poate ca să-i urmărească salariul pe care îl are. În art. 10, legiuitorul proclamă că salariul muncitorului nu poate fi cedat și nici urmărit. Se exceptează : a) amenzile date conform regulamentului interior al atelierului, afișat conform legii ; b) indemnitațiile datorite prin hotărâre judecătorească, de muncitor, pentru lucrul rău făcut și pentru rea întrebuințare a materialelor prime și a produselor patronului ; c) cotizațiunile datorite de muncitori la casele de ajutor și de retragere. Toate aceste sume se vor opri de patron din salar și se vor da la destinațiune.

Autorul acestui proiect proclamă că salariul unui muncitor nu poate fi cedat și nici urmărit ; desigur a voit să proteagă cât se poate de mult pe muncitor, proclamând această neurmărire a salariului său. Ei bine, domnilor, proiectul cel nou nu s'a ocupat de două categorii de persoane ; când e vorba să rezolvi chestia contractului de muncă nu e suficient să proclami drepturile lucrătorilor, dar era util să arăți și datoriile lucrătorului față de femeia și copiii lui.

În celelalte legislații, femeia unui lucrător și copiii săi pot ca să urmărească salariul lucrătorului în anumite proporțiuni ; legiuitorul cel nou a proclamat absoluta inalienabilitate a salariului, afară de excepțiile pe cari le găsim în acest proiect.

Dacă neurmărirea absolută a salariului e întru cât-va în favoarea unui lucrător, se întoarce uneori în contra lui, pentru că din cauza neurmării absolute, lucrătorul nu poate să aibă nici un credit. Ar fi fost bine ca proiectul cel nou să se fi condus de ideia din legislația franceză. Legiuitorul francez, prin legea din 22 Ianuarie 1895, a permis, tocmai pentru a mări creditul lucrătorului, ca salariul său să fie urmărit până la o zecime.

Autorul noului proiect se ocupă de situația lucrătorului ca creditor. Până acum lucrătorul care avea o creanță față de patron, nu era un creditor privilegiat. Ei bine, în art. 15 se arată că creanțele muncitorilor pentru plata muncii lor sunt privilegiate.

În fine, și cu aceasta voi termina seria de observațiuni relative la acest proiect, mă voi ocupa acum să vă arăt cum s'a rezolvat una dintre chestiile cele mai importante, relative la contractul de muncă, anume chestiunea accidentelor survenite în timpul muncii.

Voi arăta cari erau sistemele față în față asupra acestei chestiuni, ca să se poată vedea importanța reformei și cum a fost rezolvată de autorul noului proiect.

Art. 998 din codul civil dispune că oricine cauzează altuia un prejudiciu, din culpa sa, e dator ca să despăgubească pe acela care a suferit prejudiciul. Când se întâmplă un accident într'o fabrică, când un lucrător din cauza exploziunii unei mașini, e pus în imposi-

bilitate de a mai lucra, lucrătorul putea în baza articolului citat, să facă o acțiune în contra patronului și să-i zică: «din cauza culpei d-tale, din cauză că n'ai întreținut bine mașinele în fabrică, a survenit accidentul, care mă pune în imposibilitate de a lucra».

Iată care era situațiunea lucrătorului bazată pe art. 998, lucrătorul putea să facă o acțiune în contra patronului său; dar lucrătorul ca reclamant trebuia să probeze culpa patronului, — pentru că numai dovedind greșala pe care a comis-o patronul în conducerea acelei fabrici, numai în acest caz articolul 998 este aplicabil.

Se vede cât era de grea situațiunea unui lucrător ca să dovedească că accidentul a provenit din greșala patronului, de aceea cele mai multe acțiuni erau respinse tocmai din cauza acestei imposibilități, în care se găseau lucrătorii de a proba culpa sau greșala patronilor lor.

Acesta era sistemul tradițional în Franța, acesta e sistemul consacrat de aproape întreaga jurisprudență română.

De cât-va timp însă, s'a creat un al doilea sistem, cunoscut sub numele de teoria culpei contractuale. În momentul când se încheie contractul între un patron și lucrător, patronul, pe lângă dreptul pe care îl are în raport cu lucrătorul, își ia încă o obligație, de a face tot ce-i va sta prin putință pentru securitatea lucrătorului și atunci, în caz când un accident se produce, era patronul care trebuia să arate că dânsul a făcut tot ce i-a stat prin putință și că s'a găsit în imposibilitate de a face altceva decât ceea ce s'a întâmplat. În sistemul teoriei culpei contractuale, susținut de Sauzet și Saicetelette, se schimbă proba; lucrătorul va chema în judecată pe patron și va zice: «Erai obligat să iei față de mine toate măsurile de siguranță; de oarece un accident a survenit însemnează că nu ți-ai îndeplinit obligațiunea, că prin urmare ești în culpă». Patronul, pentru a scăpa de răspundere, trebuia să dovedească că nu a fost în culpă.

Acest sistem prezintă următorul dezavantaj: fiind vorba de o culpă care derivă dintr'un contract, se putea înlătura prin o clauză contrarie, și atunci patronul nu avea decât, în momentul când angajă pe lucrător, să-l facă să consimtă la excluderea acestei responsabilități.

Legiuitorul francez pentru a proteja pe lucrător a consacrat teoria rizicului profesional, prin legea din 9 Aprilie 1898.

Se înțelege prin «risic profesional» probabilitatea de accidente inerente la o industrie determinată, independent de orice culpă. «Du moment où l'industrie entraîne des risques inévitables,—zicea Cheysson, în Journal des Economistes, din 15 Martie 1888,—l'ouvrier ne peut ni ne doit les supporter, aujourd'hui moins que jamais, en présence de l'outillage moderne et des forces qui l'actionnent..., de ces métaux en fusion, de ces appareils formidables, de ces forces irrésistibles dont le moindre attouchement est mortel. C'est au maître qu'appartient la machine qui tue et qui blesse. N'en doit-il pas répondre..., en faisant entrer le risque professionnel dans le prix de revient?»

Această teorie a rizicului profesional se caracterizează tocmai prin acest lucru, că, nu poate să existe o clauză de neresponsabilitate pentru patron; în legea franceză se spune categoric că patronii sunt responsabili în orice caz.

În art. 34 din actualul proiect s'a admis teoria risicului profesional: «Accidentele întâmplare prin faptul muncii, sau cu ocazia muncii, ...dau dreptul în folosul victimei, sau a reprezentanților ei, la o indemnitate în sarcina șefului întreprinderii. Nici forța majoră, nici greșala salariatului, nu scapă pe patron de răspundere, numai dolul victimei descarcă pe patron de această răspundere». Iată dar sistemul francez admis pe de-a întregul.

Proiectul actual adaugă un articol, art. 35: «șefii de întreprinderi, necuprinse în enumerarea de mai sus, pot să se supună legii de față dacă vor face în acest sens la ministerul industriei». Iată un articol care nu-și va găsi nici o aplicațiune.

În art 55 se vorbește de cererea de daune isvorâtă din accidentele de muncă și se spune că se va adresa la judecătorul de ocol, care va judecă în primă instanță și fără opoziție; și art. 56 cuprinde o dispoziție, care e foarte gravă pentru prestigiul corpului avocaților «nu se poate pleda prin avocat», dispoziție care se găsește și în legea judecătoriilor de ocoale, pentru anumite afaceri și care a dat naștere la celebra grevă a avocaților din toată țara.

În fine, domnilor, articolul care îmi pare că răstoarnă toate principiile, care va da naștere la dificultăți și care e un non-sens, e art. 57 din actuala lege: toate infracțiunile, ca și ori ce altă acțiune născută din prezenta lege, se prescriu prin 6 luni dela comiterea infracțiunii sau nașterea obligațiunii.

Să vă citesc, articolul corespunzător din legea belgiană, și să vedeți la ce sistem absurd ajungem în sistemul român:

«Les actions résultant du contrat de travail se prescrivent par six mois, à moins qu'une prescription spéciale n'ait été établie par une loi particulière, ou qu'il ne s'agisse de la divulgation d'un secret de fabrication ou de la réparation d'un dommage causé par un accident ou une maladie».

Legiuitorul belgian în art. 6 a spus, când e vorba de o obligație, de un drept născut din contractul de muncă, acel drept trebuie exercitat în timp de 6 luni; dacă patronul datorește un salariu lucrătorului său, lucrătorul trebuie ca un timp de 6 luni dela nașterea obligației să-și exercite dreptul, când însă, adaugă legiuitorul belgian, s'a întâmplat un accident în acest caz prescripția de 6 luni nu mai e aplicabilă, prin urmare va fi dreptul comun, prescripția de 30 ani; și lucrul se explică: une ori, dintr'un accident grav, cineva tocmai după 6 luni de abia poate să fie în putință de a eși din spital, și atunci dreptul lui e prescriș...

Lucrătorul în timpul celor șase luni nu-și va putea exercita dreptul printr'un avocat, căci avocații nu pot pleda pentru lucrători. Cu alte cuvinte, accidentele grave vor pune pe lucrători în imposibilitate a-și exercita drepturile contra patronilor.

Iată greșala, pe care a comis-o autorul acestui proiect

prin nereproducerea întocmai a articolului corespunzător dic legea belgiană.

Dacă am adus înaintea d-voastre discuțiunea contractului de muncă, arătând imperfecțiunile actualului proiect, este că am considerat acest problem ca unul din cele mai importante, căci sunt convins că viitorul României este strâns legat de reglementarea progresivă și rațională a muncii. Sunt sigur însă că proiectul, așa cum e alcătuit, nu va putea fi transformat în lege și că într'un viitor cât se poate de apropiat, partidul conservator-democrat va ști prin reglementarea muncii să pună în valoare aptitudinile și capacitatea unei națiuni așa de minunat dispusă la muncă.

DEM. NEGULESCU
Profesor universitar. Avocat.

ȘTIINȚE SOCIALE

SINUCIDERILE DIN ȚARĂ ȘI STRAINATATE

Sinuciderile au început să fie din an în an mai numeroase. Deschideți în fiecare dimineată orice ziar din Capitală și veți găsi dări de seamă sau despre o sinucidere sau cel puțin despre o tentativă la sinucidere.

S'ar părea că oamenii din alte timpuri prețuiau mai mult viața decât contemporanii noștri. Din istorie știm că numai în cazuri absolut excepționale, în cari viața devenea de fapt imposibilă, oamenii recurgeau ei singuri la moarte; astăzi pentru un fleac, pentru o cauză uneori ridiculă, se sinucid oameni în floarea vârstei și în toată puterea a se împotrivi morții. Viața a încetat să fie atât de prețioasă pentru ca omul să stea la îndoială mult timp spre a se decide a o păstra sau a alege moartea.

Numărul sinuciderilor în celelalte țări crește de asemeni din an în an. Faptul acesta a fost de mult stabilit atât din cercetările științifice cât și din observațiile zilnice.

În Germania, spre pildă, între anii 1881 și 1896, adică în 15 ani, numărul sinuciderilor s'a mărit cu mai mult de 20%. Iar dacă se ia numai Prusia, numărul acesta e și mai superior. Populația Prusiei s'a mărit între anii 1874 și 1902 cu 35%, dar și numărul sinuciderilor tot pentru acest period, s'a ridicat după datele statistice dela 3.075 la 7.217, adică s'a îndoit aproape.

În Franța după ultimele date din 1908, numărul sinuciderilor se mărește, ele au atins în 1900 cifra de 9.186 pe an.

Același lucru se petrece și în Italia și în Anglia: datele statistice arată o creștere uriașă a numărului acestora cari dezgustați pentru o cauză oarecare își pun capăt vieții.

În ceea ce privește sinuciderile dela noi n'avem nici un studiu exact și nici o statistică care să ne arate numărul exact al sinuciderilor. Constatările pe cari le facem, trebuie să le mărginim la cazurile zilnice pe cari le citim în ziare și cari uneori ating cifre destul de serioase. O statistică oficială lipsește din care am putea face un procentaj la populația întregii țări.

Statisticienii străini cari s'au ocupat cu chestiunea, susțin că la fiecare milion de populație cifra sinuciderilor variază între 99 și 200, iar d-rul Haupp socotește că cifra maximală o atinge Saxonia cu 300 de sinucideri la milion, iar Coburg-Gotha cu 420.

Cifrele acestea sunt de sigur superioare maximului sinuciderilor dela noi, căci populația noastră rurală e cu mult mai superioară decât în celelalte state apusene, ea variază la noi între 75 și 85 la sută pe când în acele state cifra populației rurale este între 15 și 25%. Și cum sinuciderile printre populația rurală sunt cu mult mai inferioare decât printre populația urbană, de sigur că și cifra de sinucideri la un milion de locuitori e cu mult mai inferioară.

Dacă, prin urmare, admitem că sinuciderile în România trebuiesc să fie de patru ori mai rare decât în Apus, așa cum numărul populației noastre urbane este de patru ori mai mic decât acel al țărâniei, ar eși că la noi ar trebui să avem 25—50 sinucideri la un milion de locuitori, iar numărul lor pe an variând între 175—350.

Ori cifra aceasta e cu mult mai inferioară. Numai în Capitală, credem că numărul sinuciderilor atinge această cifră într'un an, fără a mai adăoga și celelalte orașe de provincie cu o populație mai deasă, ca Iașul, Galații, Craiova, etc., în cari cazurile de sinucidere sunt destul de dese.

Se înțelege că ar trebui ca o statistică exactă să fie făcută, căci pe cifrele aproximative pe cari le putem scoate din ziare nu se poate baza o lucrare care e de o mare însemnătate. Sinuciderea, fiind un fenomen social, care arată o stare anormală a societății, ea trebuie să fie bine studiată pentru ca să se poată lua toate măsurile de îndreptare. Sinuciderea mai fiind și contagioasă, ca ori-ce boală sufletească, ea se întinde mereu, și în paguba societății.

Dar ceea ce este caracteristic în manifestarea acestui fenomen, la noi, e faptul că sinuciderile sunt mai frecvente în lumea militară, școlară și a lucrătorilor.

E drept că sinuciderile în lumea școlară se înmulțesc pe zi ce trece și în celelalte țări. Așa în Rusia ele au atins cifra de 10%. În Prusia între anii 1883 și 1888, adică în timp de cinci ani, numărul sinuciderilor de elevi și studenți a fost de 289, cea ce revine la 58 sinucideri pe an. Numărul acesta s'a mărit și după ultima statistică, între anii 1880 și 1903 s'au sinucis în Germania 1.394, cea ce revine la 64 de cazuri pe an, aproape 12 la sută.

Aceeași progresiune în sinuciderile elevilor din școlile franceze, a fost constatată și în Franța.

Cauza acestor sinucideri în lumea școlară, după părerea învățaților francezi și germani, ar fi sistemul pedagogic formalist și tipic care există în învățământul secundar și chiar superior, și care duce la surmenaj intelectual. Majoritatea copiilor sinuciși a fost bolnavă de această boală foarte modernă și care explică toate nevoile sociale: neurastenia. Lipsa absolută de individualizare în școală, învățământul colectiv, predarea în massă și fără cunoașterea individualității copilului, iată una

din pricinele încărcării memoriei unora din copiii, mai slabi intelectualicește, mai puțin rezistenți sufletește.

La noi e același lucru, aceeași sistemă pedagogică; și dacă numărul sinuciderilor nu este mai mare de cât este în realitate, cauza e că influențele exterioare, recomandările, protecțiile, scapă pe mulți copii de la surmenaj și deci de la sinucideri, profesorii trecându-i din clasă în clasă cu mai puțină rigurozitate.

Dar faptul că la noi sunt sinucideri printre copii, dă dreptul părinților și întregii societăți a cere ca sistemul pedagogic în ființă să fie supus schimbărilor celor mai radicale, pentru a preîntâmpina un rău social care amenință ca și în alte țări să facă adevărate dezastre.

Sinuciderile mai dese la noi se observă în lumea militară. Dacă sistemul pedagogic colectiv, din toate țările are o influență nefastă asupra individualităților deosebite a copiilor, sistemul de educație militară, colectiv, care neglijează orice sentiment individual și care voește a reduce la un ce uniform toată suflarea unei cazărmi, e în deosebi dăunător pentru țara românească. Disciplina severă a cazărnilor germane nu corespunde cu spiritul poporului românesc și încăpătânarea de a o introduce cu sila și a face din soldatul român o fidelă copie a soldatului prusac, nu va duce decât la cea ce și oficialitatea militară a trebuit să ajungă, la constatarea numărului prea mare de dezertări și sinucideri.

Raportul d-lui general Crăiniceanu, ministru de războiu, prezintă M. S. Regelui, și ordinul de zi apărut mai zilele trecute, prin care se permite soldatului de a se plânge deadreptul chiar ministrului pentru bătaia, lipsa de hrană și alte neajunsuri, dovedește că trebuie să fie ceva îngrozitor în cazarmă. Dacă luăm în vedere că nici într'o armată nu există acest fapt de a se permite soldatului de a trece peste legile ierarhiei și de a se plânge direct superiorilor săi, cei mai mari, ne îndrituiește a crede, că ministerul de războiu vede în gradele intermediare, oameni prea puțin dispuși a fi drepti cu soldații și că această nedreptate a lor este și pricina sinuciderilor și dezertărilor din armată.

Sinuciderile în lumea muncitoare sunt iar numeroase. Cauza principală, cel puțin în cazurile în cari sinucisul își explică pricina morții, e mizeria, scumpirea traiului, etc. Nu e aci locul să intrăm în analiza vieții muncitorești din țară, în orice caz, numărul sinuciderilor din lumea lucrătoare, arată că vechea legendă «că nimeni în țara românească nu moare de foame», poate fi distrusă și că am intrat și noi în concertul popoarelor civilizate în care «a muri de foame» e una din condițiile primordiale a culturii și civilizației unui popor.

Sinuciderea, prin urmare, prin faptul că se manifestă în anumite grupuri sociale, are o altă cauză socială decât convingerea filozofică, că viața aceasta nu face să fie trăită, are o cauză socială: o nepotrivire între individualitatea și condițiile sociale și economice, existente într'o țară.

Faptul acesta trebuie reținut și vindecarea societății de unul din actele cele mai îngrozitoare nu se va face numai cu cuvântul, dar și cu faptul; îndreptând anumite condițiuni sociale, aducând o altă viață, cu alte legi mai omenești în lumea acelor pentru cari «moartea e preferabilă vieții».

Încă odată am dori ca o lucrare amănunțită să ne dea exact numărul sinuciderilor și a tentativelor de sinucidere, căci numai dintr'o analiză complectă a acestora se poate deduce toată consecința morală și materială pe care o au aceste atentate la viața proprie a individului într'o societate pretinsă cultă și civilizată.

Dr. I. DUSCIAN.

T E A T R U

«SIRENA» DRAMĂ DE Z. BÂRSAN, «CÂNTECUL LEBEDEI» COMEDIE DE DAUVAL ȘI ROUX

Teatrul Național „Sirena”, dramă în trei acte de d-l Z. Bârsan

Domnul Z. Bârsan este un actor bun și un poet liric de real talent. Nu poți însă avea toate darurile pe lume; trebuie să te mulțumești cu ce ai. Încercările d-sale teatrale nu au nimic durabil într'insele. Acest lucru nu trebuie să-l mähnească. Cum spune un erou din noua sa lucrare, «nu este nici o rușine să n'ai chemare pentru un lucru».

«Sirena» e o dramă. Să nu credeți că sub titlu se ascunde vreun simbol; nu, Sirena este pur și simplu numele de botez al eroinei. D-l Bârsan nu e fericit în alegerea numelor. Alături de Sirena, «amicul» ei dela începutul acțiunii poartă numele de Enache. Sirena și Enache! Sirena este o actriță fără talent, dar care a fost foarte frumoasă. Grație frumuseții a avut mari succese și ca artistă. Dar frumusețea a început să se cam veștejească și publicul a ajuns să bage de seamă că n'avea nici talent. De ar fi avut o voință mai tare, Sirena ar fi ajuns o femeie de treabă, soția scriitorului Paul Flavian, care o iubea în tinerețea lor, acum vreo zece ani. Dar ea a fost trasă dela calea cea dreaptă de către mama sa, Adela, o femeie în care s'au adunat toate perversitățile și josniciile. Aceasta o face să ajungă actriță, cu toată lipsa ei de vocațiune, și tot aceasta o împinge să fie întreținută unuia și altuia. Cel din urmă «comanditar» e numitul Enache, un tânăr bogătaş. La ei în casă se adună tot felul de ratați literari și artistici, o bohemă de cafenea, care petrece pe cheltuiala stăpânilor și căreia i se întâmplă uneori să aibă spirit. Dar Enache s'a săturat și părăsește pe Sirena. Aceasta și-a mai venit în fire și se luptă să scape de dominația mumei sale care căută acum un succesor lui Enache. Sirena vede că frumusețea a început să decline; s'a scârbit de meseria de întreținută și de actriță fără talent; totuși încearcă să joace o ultimă carte în rolul Ofeliei—direcția o supune la un fel de examen; dar ea e sigură de catastrofă. Copilul îi e bolnav—are un copil dintr'o primă legătură, care a moștenit o boală dela tatăl său (nu mai scăpăm de ibsenismele astea răsuflate?)—la reprezentație va cădea, muma ei o împinge tot mai adânc în prăpastie,—gândul Sirenei se duce la Paul Flavian care o iubise: la el eră mântuirea. Dar Flavian, molău și anost, deși autorul ne spune că eră scriitor cu renume, nu-i poate da decât sprijinul platonice al unei prietenii neclintite și unei bunăți iertătoare; de iubit nu poate să o mai

iubească: nu voește să se atingă de icoana fetei cu rochie albă pe care o purtă de zece ani în suflet. Catastrofa se apropie. La reprezentăție Ofelia cade; copilul moare și tocmai alături de cadavrul cald al acestuia Adela vine și-i reiterează propunerile ei rușinoase și amenințările că va începe acelaș trafic cu sora mai mică a Sirenei, fetița Nely. După o scenă de o violență forțată, Sirena strânge de gât pe muma sa, și piesa se sfârșește. Poate că s'ar fi scos ceva dintr'un subiect ca acesta, în care situațiile dramatice nu lipsesc,—minus bine înțeles desnodământul care e : troce și nef resc.

Acțiunea se desfășoară încet, greoiu și destrămat dealungul a trei interminabile acte. Nici o motivare psihologică a acțiunilor. Sirena e dela început o turbată și o indignată; e de mirare cum a așteptat zece ani și cum mai poate să se certe încă trei acte cu mama ei. Demersul ei pe lângă Flavian e condus cu mare stângăcie; e adevărat că-l pune pe marele scriitor într'o strașnică incurcătură. Cu toată lungimea ei, piesa e de o mare monotonie; dela început până la sfârșit acelaș lucru ni se repetă. Numai invective și tânguiri. Sirena se tânguește de frumusețea ei pierdută, de nedreptatea publicului, de viața ei distrusă, de toți și de toate; și în acelaș timp se ceartă cu Adela și-și spun vorbele cele mai grele. Tatăl Sirenei, un vizionar pe care Adela l-a isgonit din casă, om sărac dar cinstit—ni se repetă acest lucru cu o insistență obositoare — se tângue și el și are scene grozave cu soția lui. Adela e o furie, dela început până la sfârșit. Până și pe jovialul Nenea Iorgu il apucă paraponul în actul al treilea. O familie foarte ciudată: toți sunt de o sinceritate ne mai pomenită, își spun în față, fără nici un ocol, lucrurile cele mai grozave. Un potop de injurii și expresii pe care nu sântem obișnuiți să le auzim pe scena Teatrului Național. «La dracu, scârbă, murdărie, păcătoasă, ticăloșie», iată termeni care revin foarte des în dialogul acestor oameni a căror indignare n'are margini. Actul al treilea este cel mai penibil. Copilul e bolnav rău, Sirena e dusă la teatru,—e tocmai prăbușirea Ofeliei. Servitoarea umblă forfota și se tângue ca în tragedia antică. Și Toma nu mai vine, și doctorul nu sosește și Sirena nu se mai întoarce... În schimb vin doi paraziți ai casei, doi artiști beți, cari fac în salon, alături de agonia unei ființe, o scenă de sughijuri, impleteciri și spirite dubioase, cu desăvârșire insuportabilă. Ar fi trebuit să fie suprimată fără nici o milă. Tot ce se desfășoară în urmă este atât de ilogic, atât de silit, atât de inutil, crud, în cât mă mir cum a fost suportat de public. Dar indulgența publicului nostru este fără margini.

Sarcina artiștilor eră peste măsură de grea: să dea viață unui lucru atât de amorf și de artificial. Au făcut tot ce au putut și totuși piesa nu a fost salvată. D-na Olimpia Bârsan este un talent remarcabil; nu este d-sa de vină dacă Sirena nu poate să trăiască, dacă retorica și indignarea ei perpetuă nu-i poate ține loc de suflet. D-na Ciucurescu a pus multă vervă în rolul Adelei, dar cu tot talentul și silințele d-sale de a ne-o face odioasă în perversitatea-i inconștientă, noi tot nu putem lua în serios pe această «mamă denaturată». Pe

d-l Soreanu il regăsim cu marea sa putere de creațiune în rolul mai mult simpatic al bătrânului Luca. O rază de veselie și tinerețe a adus în această sumbră dramă d-ra Cocea în rolul episodic al micii Nely. Această tânără artistă face făgăduințe cari vor fi ținute. Conștiincios au fost ținute toate celelalte roluri — dar păcat de atâta murcă zadarnică.

Compania dramatică Davila. „Cântecul Lebedei“, comedie în trei acte de Dauval și Roux

Încă un succes al Companiei Davila. O piesă ușoară, veselă, plină de vervă și spirit, totuși cu câteva note de duioșie; o piesă care nu-și propune să dovedească nimic, care nu abordează nici o problemă gravă și plicticoasă; o piesă care distrează și place. Tema, dacă poate fi vorba de temă, ar fi cam aceasta: un tată care, pentru a înlătură nefericirea fiicei sale, face sacrificiul... de a seduce pe femeia de care eră amoretzat ginerele său. Lucrul nu i-a fost greu Marchizului de Sambré, care fusese îndelungă vreme specialist cu renume în asemenea materie. Numai că acuma Marchizul era un conquistador la pensie: după nenumărate victorii se retrăsese la castelul său dela Rambouillet, unde călăreă, își fumă pipa și scria în fiecare zi scrisori poetice fiicei sale pe care o adoră. Aceasta era măritată cu un director de uzină, Laverdière, care după propria lui mărturie, «făcuse prea mult timp matematicile». Nepricepând ce comoară era Simona, nevastă-sa, Laverdière intrase în orbita unei «cocote științifice» anume Jessy Cordier, directoarea unei vage reviste feminine *Căminul Științific*, la care toate colaboratoarele, intelectuale *pour rire*, semnau articolele pe care le scriau amanții lor, cari erau, mai știi, savanți veritabili. Jessy il duce de nas pe Laverdière, il tot amână până ce-l va hotări să comanditeze cu fondurile lui revista și pe directoarea ei. Laverdière, agiamiu cum este, se dă singur pe față. Marchizul văzând că e în joc fericirea fiicei sale, știe ce este de făcut. Numai decât recurge la mijloacele eroice. Nu e vorbă, Jessy Cordier nu eră prea greu de sedus. Obișnuită însă cu savanții ei, este uluită de asaltul calculat. În toate amănuntele, al Marchizului, cari făcea parte dintr'o rasă de cuceritori acum stinsă. Stilul ales al Marchizului eră ceva nou pentru ea; de data asta ea este cea prinsă în capcană. Laverdière scapă din incurcătură; socrul său il scapă de Jessy și de un duel cu Viconte de Santenay, duelistul revistei, cu care Marchizul iese pe teren. Matematicianul se întoarce la delicioasa lui Simona. Marchizul se va duce pentru câțva timp să se plimbe la lacurile Scoției și va suspenda scrisorile prea poetice către Simona, ca să nu sape mai mult prăpastia între firea acesteia și matematicile prea multe ale lui Laverdière. La sfârșit e și nota de duioșie: Jessy e captivată de stilul mare al Marchizului și revine să se intereseze de sănătatea acestuia după duelul cu Santenay,—dar marchizul și-a cântat cântecul lebedei.. Jessy se consolează cu un abonament pentru eternitate, plătit înainte, la «Căminul Științific».

Rolul Marchizului de Sambré par'că a fost într'adins scris pentru d. Davila. Nu știu unde s'ar putea găsi un interpret mai bun. D-l Davila a făcut din acest rol cea

mai frumoasă și completă creațiune a sa din anul acesta. Vervă, măsură, simț neîntrecut al nuanțelor, nobleță când se cuvine, duioșie une ori, incredere în sine și îndrăzneală, toate au fost în jocul d-lui Davila. În actul al doilea, în scena seducerii—intrarea îndrăzneată, darul, provocarea la duel, supeul, steaua regiilor magi...—acest artist care totdeauna se simte la largul său, culege unanime și meritate aplauze. D-sa a fost admirabil ajutat de toți ceilalți artiști ai trupei. Un «ensemble» care se desfășoară armonic, fără nici un contrast, fără nimic supărător; uiți deseori că se «joacă» D-nele Voiculescu-Quintus (Jessy Cordier) și M. Giurgea (Simona Laverdière) ne-au obișnuit de mult cu creațiunile personale și impecabile; nu am spune nimic nou când vom spune că au fost excelente. Comicul Morțun, artist de viitor, ne-a făcut un chip simpativ din agiamiul Laverdière, în fond un băiat de ispravă, momentan rătăcit. De notat d-l Bulfinski, într'un rol mai lăaturalnic. O notă bună pentru toți ceilalți.

L. COSMA

LITERATURA

IN CHESTIA LUI «FRUNZĂ-VERDE»

Asupra lui «Frunză-Verde» din poezia noastră populară, s'a mai scris în coloanele acestei reviste. Doi simpatici moldoveni, d-nii Th. Speranță și Artur Gorovei, cari se ocupă de mult cu folklorul, ne-au dat câte o explicație. Deși explicațiile nu se înlăturau numai de cât una pe alta, în replicile ce au urmat, se simte oarecare enervare, strecurată neîndoios din convingerea pe care o aveau cei doi scriitori despre temeinicia afirmațiilor lor. Vom rezuma și discuta părerile d-lor Speranță și Gorovei, pentru a vedea până la ce punct sunt ele satisfăcătoare, apoi vom arăta, fiind seamă de cele ce s'au mai scris în chestie, care poate să fie adevărata origine a lui «Frunză-Verde».

Iată versiunea d-lui Speranția.

Frunza-verde a fost întrebuințată la început pentru a preciza timpul.

Dat-a frunza fagului
Pus-am cruce satului
Și coadă baltacului.

arată foarte limpede că îndată ce a răsărit frunza fagului, voinicul a părăsit satul, a pus coadă baltacului și s'a dat la haiducie.

Alături de frunză verde *de ce se poate*, ca de pildă: frunză verde de cicoare; foicică de susai; frunză verde de anin; foicică de dudău etc., în poezia populară mai întâlnim și frunză verde *de ce nu se poate*. De exemplu: frunză verde trei *granate* (pietre scumpe); frunză verde *solă de pește*; frunză verde *matostat* (piatră prețioasă), etc.

Accastă alunecare dela frunză verde *de ce se poate* la frunză verde *de ce nu se poate*, s'a făcut cu prilejul circulațiunii din gură în gură a cântecelor populare, și mai ales cu prilejul circulațiunii datorite breslelor de lăutari.

Aceștia, în graba improvizării, pentru a încheia cât mai repede versul, au pus mâna pe tot felul de frunze, până și pe frunze de ce nu se poate.

D-l Artur Gorovei pune altfel chestiunea.

Frunza verde nu e numai decât în legătură cu rima sau cu anotimpul, ci mai mult cu starea sufletească a cântărețului. În versurile

Frunză verde de bujor
Plânge-mă maică cu dor
Că și eu ți-am fost fecior

cuvîntul *bujor* n'a fost pus numai pentru a rima cu *dor*, ci pentru că floarea bujor personifică frăgezimea tinereții și viociunea ei, tinerețe și viociune pe cari le are feciorul înstreinat, care-și îndeamnă mama să plângă de jalea lui.

Tot așa, când țăranul amărât cântă:

Foaie de pelin
Voinicel strein,

simți potrivcala între amăreala pelinului și mahnirea voinicului înstreinat.

În cântecul:

Frunză verde de fag
Ce mi-a fost pe lume drag,

frunza de fag, arată iarăși mai degrabă o stare sufletească decât anotimpul, căci dragostea nu începe numai când dă frunza de fag.

D-l Artur Gorovei arată apoi că nu numai la poporul român întâlnim *frunza verde*, ci la toate popoarele neo-latine; în cântecile populare toscane (stornelli), în ale Siciliei (ciuri și ciuretti), în ale Corsicei (voceros).

D-sa dă mai multe exemple din cântecurile toscane, portugheze, braziliene, apoi încheie astfel:

«Cum se explică acest *frunză verde* comun unor popoare așa de îndepărtate în spațiu, cari niciodată nu au venit în atingere, pentru a se influența? O singură explicație este posibilă: coloniștii lui Traian au adus, prin meleagurile acestea și cântecurile lor cu *frunză verde*, cari s'au menținut sub forma actuală în tot poporul nostru, ca și la ceilalți urmași direcți ai cuceritorilor romani».

* * *

Observăm mai întâiu că d. Artur Gorovei se ocupă de frunză verde *de ce se poate*, iar nu și de frunză verde de ce *nu se poate*. Versiunea d-lui Speranția pentru explicarea lui frunză verde de ce *nu se poate* rămâne deci în picioare, și noi credem că este cea adevărată.

Să vedem cum stau lucrurile cu frunza verde *de ce se poate*—dealtminteri singura care prezintă interes pentru literatură—să vedem dacă frunza verde a servit numai pentru ca să arate anotimpurile, cum susține d. Speranția, sau dacă a fost într'adevăr adusă de coloniștii romani, cum susține d. Gorovei.

În exemplele citate de d. Gorovei de pe la diferitele popoare neo-latine, nu întâlnim *frunza verde* propriu zisă, ci numai flori. Iată tot ceea ce găsim în acele exemple:

Buchețel de busuioc mirositor.—Salcie plângătoare.

Cimbru înflorit.— Rozmarin verde mirositor.— Busuioc legat.— Laur verde.

Expresiuni, cari nu sunt tot una cu *frunză verde* al nostru. Această greșeală a făcut-o și Alecsandri, care credea în o comună origine a cântecelor noastre cu frunză verde cu unele cântece italienești și spaniole începătoare cu: floare de viorea, de cireș, etc. Hașdeu a arătat că acolo a fost ceva sporadic, numai cu privire la efeminata floare, pe câtă vreme la noi a fost un fenomen general, în legătură directă cu bărbăteasca frunză verde, din care doinesc flăcăii de răsună văile și pădurile.

Cea mai firească explicație a lui *frunză verde*, mi se pare că e aceea pe care o dă d. N. I. Apostolescu într'un articol, publicat mai întâi în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* a lui Gr. Tocilescu, articol reprodus apoi și în volumul său de *Studii*.

D-l Apostolescu observă că *frunză verde* apare în toate părțile Daciei Traiane, în Banat ca și în Basarabia, în Transilvania ca și în Țara-Românească și Moldova. La Macedo-Români, însă, nu apare. În al doilea volum de materialuri folkloristice, publicat sub direcțiunea lui Gr. Tocilescu de d. P. Papahagi,—material cules numai dela Aromâni — nu vedem decât o singură poezie începătoare cu frunză verde:

Frunză veardi di siceră
ș-es featile nafoară
și cu mirată di mine
șed iecli'să ca tu guvă.

(Frunză verde de secară
es fetele afară
și cu sărmana de mine
șed închisă ca în gaură).

În cele câteva exemple pe cari le mai citează d. Apostolescu, întâlnim numai cuvântul de floare. Din acest punct de vedere, cântecele aromâne se apropie par'că mai mult de cele toscane, siciliene sau braziliene, pe cari le citează d. Gorovei.

Iată încheerea la care ajunge d. Apostolescu:

«În Dacia, Românul a trăit mereu în păduri, ascuns nu numai în timpurile de năvălire ale barbarilor, dar și mai târziu când a venit Turcii, Ungurii ori Polonii. Ștefan cel mare din păduri atacă pe Turci la Podul Inalt și în toate luptele lui, în păduri și la munți se retrag oștile spre odihnă, și acolo fug câmpenii cu toate averile lor; și asta până aproape de începutul secolului ce peri. E natural dar ca firea Românului 'din Dacia-Traiană să-l îndemne a păstră poezia frunzei verzi, pe când Românii din Balcani și Pind, neformând o națiune compactă, neavând de luptat împotriva năvălitorilor în chip neîncetat n'au locuit atât amar de vreme sub frunzișul pădurilor și ori cum își duceau traiul mai liniștit, fără să se ascundă veșnic prin codri.»

De aceea, frunza verde nu s'a generalizat la Macedo-Români, n'a ajuns, ca la noi, un fel de *mușă*, cu al cărei nume să înceapă fiecare cântec popular.

* * *

Invocarea frunzei verzi este o caracteristică proprie

poeziei românești. Ea apare în toate cântecele Românului fiindcă e nedespărțită de viața lui. În mijlocul frunzișurilor verzi, de-alungul colnicilor și în luminișurile codrilor, pe seninările munților și în peșterile lor și-au dus traiul Românii din secolul al III-lea și până pe la al XI-lea. Pe frunziș își rezemă Românul capul obosit; din frunză doinea; și frunză puneau de-asupra lui tovarășii, rudele și prietenii, când sufletul îi plecă din lumea asta, în care amarul prigonirii îi fusese îndulcit doar de freamătul frunzișului. *Frunza verde* eră și este pentru Român, preludiul orî cărui cântec poporan, căci este muza către care se adresa el, pe care o invocă, pentru a putea cântă. Codrul îi este cel mai bun prieten:

Codru-i frate cu Românul.

Și nicăcri nu-i merge bine Românului departe de codru:

Până eram pe subt codru
eram roșu ca și măru,
Iar de când m'am dat cu țara
gălbinit-am ca și ceara.

Frunza verde, deci, nu vine dela Romani, ci din codrii Carpaților, din colinele Ardealului. Dacă ar fi venit direct dela Romani, am fi întâlnit-o pretutindeni, la toate popoarele de origine latină sau neo-latină. În cântecele citate de d. Gorovei, și de sigur că au fost alese acele cari păreau mai în legătură cu teza d-sale—nu întâlnim nicăcri *frunza verde*. Nu-mi închipui că: buchețel de busuioc mirositor, salcie plângătoare, cimbru înflorit și altele, ar putea să fie socotite de cineva ca echivalente cu *frunză verde* al nostru.

În ceace privește asocierea lui frunză verde, sau mai bine zis a *felului* lui frunză verde, cu dispoziția sufletească a cântărețului, faptul este adevărat, de sigur,—el a fost semnalat încă din 1867, de către Alecsandri.

«Frunza verde ce încunună cântecele populare, zice el, servă tot deodată de caracteristică cântecului. Astfel când subiectul este eroic, când el coprinde faptele unui viteaz, poetul alege frunzele de arbori sau flori ce sunt în potrivire cu puterea și cu tinerețea, precum frunza de stejar, frunza de brad, frunza de bujor, căci voinicii baladelor sunt nați ca bradul, tari ca stejarul, rumeni ca bujorul. Cântecele de iubire se încep cu frunzele de lăcrămioară, de sulcină, de busuioc, pentru că aceste flori, după crederea poporului, au o menire fermecătoare. Când e cântecul de durere sau de moarte, el preferă frunzele de mărăcine, de mohor etc. În legendele și baladele unde figurează copile frumoase, acestea sunt întovărășite de cele mai gingașe flori ale câmpiilor, poetul le încunună cu ghirlande mirositoare de frunze, de violele, de trandafiri, de micșunele, etc.»

Însăși melodia pe care se cântă cele mai multe din poeziile cu «frunză verde», tratează într-o câțva mediul de unde a izvorât. Marsilieza, de pildă, care a izbucnit din spiritul revoluționar, e vioae, săltăreată. Multe din versurile sale se găsesc printre frazele discursurilor rostite pe la respinteni, și Rouget de l'Isle, autorul inconștient, care a compus-o la Strasburg, într'o noapte, n'a făcut să îmbine decât ceeace plutea deasupra lui și în jur de dânsul. Melodiile lui «frunză verde», a lui frunză

verde *de ce se poate*, dimpotrivă, sunt în general triste, molancolice, prelungi; ele exprimă singurătatea și reculegerea, regretul sau dorul; ele nu pot fi scrise decât în tonul minor, ca nocturnele lui Chopin.

Frunza verde a eșit din liniștea pădurii, pentru că acolo a trăit mai mult Românul din Dacia-Traiană. Dacă legionarii romani, cari au venit în Dacia, s'ar fi stabilit și ar fi trăit numai pe malul Mării Negre, frunza verde ar fi fost înlocuită cu valul sau spuma albă a valului. Aceasta ar fi fost invocarea de predilecție a cântărețului. Omul își amestecă totdeauna emoțiile cu peisagiul ce-i stă înaintea, cu lucrurile cari-l înconjoară, acestea căpătând cu vremea un înțeles în care se destramă par'că toată viața lui.

Iată marea, această întindere albastră, nesfârșită, unde disting o linie albă care înaintează, crește, se umflă și moare, spărgându-se de malul pe care stau eu. Picătura de apă care se zbate, urcă, albește și dispăre—și nu nesfârșita întindere monotonă a mării—mi se va părea simbolul vieții.

Trăesc în marginea pădurii. Văd primăvara mugurii, văd vara verdeața, în splendoarea ei; verdeața care se schimbă, pălește și apune, îndată cu apropierea iernii.

Frunza, al căruia contur îl disting, frunza care strălucește sub razele soarelui și tremură în bătaia vântului, frunza care îngălbenește și cade toamna la pământ—și nu întinsul verde—mi se va părea simbolul vieții.

Dacă Alecsandri sau Mistral ar fi trăit în deșerturile Judei, unde natura e mai colorată, când prea imobilă, când prea schimbătoare, ei ar fi cântat ca Iob și nu cum au cântat. Frunza și florile ar fi fost poate înlocuite cu nisipul și vedeniile nopții.

Din masa lucrurilor văzute, totdeauna se desprinde un detaliu care, potrivit cu rasa, cu aptitudinea noastră, deșteaptă o emoție adormită sau stârnește în noi alta nouă. Nu cunosc cântecele din frumoasa *Provence* a Franței, bănuiesc, însă, că *trandafirul* nu lipsește din nici unul, căci trandafirul, acoperă și îmbălsămează câmpiile ei.

În Pierre Loti am întâlnit o povestire, care, mai bine decât orice alt raționament savant, ne va arăta adevaratul înțeles al lui frunză verde.

Trei femei, mătușa, mama și fata trăesc în lipsă într'o odăiță ale căreia ferestre dau spre un parc larg și frumos. Într'o bună zi, proprietarul parcului clădește o casă mare, tocmai în dreptul ferestrelor odăiței lor. S'a dus lumina, și vederea frumoasă și soarele! Cele trei femei nu mai rămăseseră decât cu o singură speranță, cu un singur țel, cu un singur punct luminos în viitor. Era vorba de-o moștenire ce trebuia să le revie într'o zi. O! atunci, nu se vor duce doar să locuiască în cine știe ce casă mare, luminoasă, nu, dar vor cumpără casa ce le astupă vederea, casa pe care ele o numiau «zidul», căci din ea nu vedeau într'adevăr altceva decât zidul, care le întuneca lumina și le împedea soarele. Atunci, vor recăpăta iarăși priveliștea lor din tinerețe, orizontul cunoscut ochilor lor, cunoscut ca un prieten, ca o rudă de aproape. Moștenirea întârzie; anii trec. Bătrâna mătușă spunea adesea: «De-aș trăi să-l văd dărâmat!» Ea moare. Anii trec. În sfârșit moștenirea sosește. «Zidul» este cumpărat; zidul cade.

În ziua când zidul este dărâmat, mama, acum prea în vârstă, fata, ajunsă fată bătrână, se privesc uimite, decepționate, cuprinse de o imensă, de o adâncă durere. Ele descopăr și simt că sunt legate de acest zid afurisit, pe care-l blestemau în toate zilele; căci ceea ce leagă pe om, este obișnuința! căci el reprezintă trecutul, sau, mai bine zis, viața lor însăși.

Zidul acesta ne arată, sub o formă simbolică, rostul și înțelesul lui *frunză verde* din poezia noastră populară.

N. EM. TEOHARI.

M O Ţ A T U

E soare frumos și cloșca a ieșit pe luncă cu pușorii,—par'că sânt niște pufuri afânate răvășite prin iarbă! Ciugulește mă-sa pe la rădăcina buruienilor, scoate câte o vână de pir, de unde e pământul mai înflorit, și începe să cloncâne; pușorii se îngrămădesc și întind și ei cu ciocurile de rădăcină. Merge mai colo cloșca, tot scormonind prin iarbă; cum scoate vreun viermuș, iar: clonc, clonc!—pușorii ciopor pe jigania...

Dar unul mai răsărit și moțat,—par'că are o aluniță de spumă în creștet,—o tot ia rasna! Abia la chemat mă-sa și iar a tulit-o. Ii place să ciugule singur și nu mai poate de bucurie când găsește câte o rămă, le face pe necaz fraților, și fuge cu ea în cioc printre ei! Pune jos viermușu și cum vede că se reped frații, el haț! și înghite râma. Apoi iar o ia rasna...

Pripește soarele și se aude par'că cum trosnește colțul ierbeii. Pe unde e pământul mai înflorit râde troscatu și la răsuri se vede cum se despică bobocii! Cloșca s'a vârat la umbra unui gheorginar și și-a strâns pușorii sub aripi. Doar capetele li se mai văd afară,—par'că sânt niște fulgi curați de zăpadă pe pieptul prăfuit al găinei! Unul și-a scos ciocul de ceară pe sub gâtul mă-si și îi ciugule creasta, iar cloșca îi netezește puful de sub bărbie. Moțatul se tot răsucește sub aripă. Par'că stă pe ghimpi! I-a dat mă-sa de vreo două ori cu ciocul și el a tras capul sub fulgi.

A început să dogorească căldura. Cloșca picotează; când o gădilă pe creastă câte o rază furișată printre frunze, atunci scutură capul găina și strânge mai mult ochii. Moțatul a scos capul pe la coada mă-si. Trage cu urechea, se uită peste gât și băști afară!

S'a luat după o lăcustă. Jigania îl tot minte și sare înaintea lui; dar puiu nu-i dă pace deloc. O gonește mereu!

S'a răsniț mult de frați. L'a băgat lăcusta într'o leasă de mărăcini. Moțatu tot după ea...

În desiş a pierdut-o din ochi!...

Stă pușoru în loc, se uită în toate părțile,—încotro s'apuce?! Nici nu mai știa pe unde venise! Se învârtește de câte-va ori, apoi începe să piuie și apucă într'o parte!.. Merge ce merge, apoi stă pe loc și ia seama. Nu cunoaște nimic! Pleacă înainte. Din ce în ce se îndesesc mărăcinii și par'că se întunecește deasupra! L'a apucat niște ierburi încurcate de picioare și l-a dat dambou; pușoru se ridică și piuie mai tare...

A ostenit. Gâfăie cu ciocul căscat. Răsuflă sub un

porumbar și din când în când mai ciugule sângele dintre degete, unde l'a înțepat ghimpele.

Deasupra sbârnâi ceva lung. Moțatu săltă capu, dar nu zări nimic! Iar începu să piuie. Gărgărița tot bâzzz.. lung și se lasă la vale pe craca porumbarului Puișoru văzu jigania! Dacă ar fi fost el în apele lui, dintr'o ciocnitură o înghițea, dar acum nu-i arde d'asta! Gărgărița se coboară pe frunză, când și când aduce piciorușele la gură și par'că culege ceva! Cum săltă capul jigania dete cu ochii de pui și-l văzu trist. Vine mai lângă el.

— Ce-ai prietene?!

Moțatu tace. Gărgărița iar ia vorba.

— Ești lovit undeva?!...

Ii cad ochii pe piciorul sângerat al puiului și par'că îi trecu un tremurat prin tot trupul! Iși aduse aminte jigania că și ei i se răsturnase odată un bulgăr peste aripă și i-o îndoise. A trecut multă vreme până s'a sdrevenit!

— Te doare!... Dacă aș...

Moțatu îi rupse graiu

— Ce tot trâncânești! Mu mă vait eu d'asta!.. E, c'am rătăcit drumul și nu mai știu unde e mama!..

Gărgărița sare depe frunză jos.

— Păi cine te-a adus aici?!

Puiu necăjit.

— M'a mințit o jiganie ca și tine!

— Te-a mințit ai!.. păi de ce te-ai lăsat?!

Moțatu tace. Gata, gata s'o ciocnească, dar gărgărița iar luă vorba râzând.

— Lasă că te scot eu la luminiș!..

Puiu se uită lung la ea.

— Tu te pierzi în pulbere! Dar să mă scoți pe mine de aici!..

— Crezi!—grăi gărgărița,—mă vezi așa mică, dar eu sânt mai bătrână ca tine și am văzut mai multe!..

Moțatu uitându-se la ea lung.

— Dar cine te bagă pe tine în seamă?!

— Eu mă vâr sub cureaua opincii,—grăi jigania,—și ascult ce vorbește omu, ori mă lipesc de căciulă și-i ghicesc gându! Iar dacă mă prind flăcăii, ori fetele, mă pun în palmă și încotr'o sbor, dintr'acolo își așteaptă norocu! Așa ne-a rânduit Dumnezeu, de câte ori om sbura noi, să aducem bucurie oamenilor!

— Mai multă bucurie le aducem noi,—începu și puiu,—creștem pe lângă casa omului și îngrijește cu drag de noi!

— Ingrijește!—zâmbi gărgărița,—tu ești prea mititel și nu pricepi nimic încă!..

Puiu bolbocă ochii.

— Ce nu pricep?!..

Jigania dete din cap.

— Ți-o spune mama ta!..

Dete să mai grăiască ceva Moțatu, dar gărgărița desfăcu aripele.

— Aide să te scot la luminiș!.. Eu sar din cracă în cracă și tu te ții pe jos după mine!

Apoi se ridică în vârful porumbacului și roti ochii împrejur.

— Uite în partea aia e satul! Nu încotro te duceai tu! E gogeamite calea!.. Ia-te după mine!..

...Sare jigania din frunză în frunză, mai zboară și peste doi, trei mărcini; apoi se oprește și se uită în urmă. Moțatu se ține după ea. Se vâra printre burueni, când și când îl pune jos, de picioare, câte o vână de pir; dar puișoru se ridică repede și pornește nainte după bătăitul gărgăriții!..

Când au ieșit la marginea desişului era târziu. Soarele dase de nămiază în descară Moțatu răsufală lung și 'nalță gâtul. Par'că înflori un mănuchi de ghiveci printre razele răvășite pe poiană!

Gărgărița se lasă jos.

— Ei acum știi să te duci?!

Puiu roti ochii! Tot nu știe, încotro s'apuce!.. Trage cu urechea,—poate s'o auzi vr'un glas!

Jigania s'a lipit de un fir de iarbă și își spală piciorușele în gură. Moțatu tot ascultă și înalță capu din când în când. Ii s'a făcut și foame, e cam mult de când s'a rătăcit! Mai colo se auzi un cloncănit. Puiu plecă urechea și par'că își veni în fire după o ameteală!..

Acum nu-i mai e urât! Gărgărița își tot suge piciorușele și fărâma în colțul guri un strop de spuma!

— Nici acum nu știi?!..

N'apucă să isprăvească vorba și se pomeni: cioc!.. Sbârnâe înăbușit jigania.

Moțatu fuge vesel, cu ciocul în sus, încotro se aude cloncănit!..

Din povârnișul nărănzat se roti ceva negru și cât ai clipi fu la pământ!..

...Se 'nalță eretele, piue puiu; iar cât colo sare cloșca în sus și bate din aripi!..

Martie 1910

ION CHIRU-NANOV

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

UN SPECIMEN DE PREGĂTIRE FILOLOGICĂ

D. G. Pascu, cel mai filolog între filologi, fiindcă e singurul pe lume care a dat «mii» de etimologii numai în șase ani (!), cu o «admirabilă» bună credință, răspunde prin *Vieța Românească* (Ianuarie), articolului subsemnatului din *Noua Revistă Română* (20 Decembrie). După ce ocolește și uită o sumă din obiecțiunile ce i s'au făcut, după ce dă încă odată probă de nepricepere, neștiind să caute nici în dicționare (*v. Vieța Nouă*, 1910 Martie 1), după ce crede că combate cu o simplă negațiune, fără vre-o probă, cele ce noi am stabilit cu citate și cu fapte precise (*v. Vieța Românească* 1910, Ianuarie p. 111), după ce sub adorabila formulă a «amendei onorabile» declară — în urma precizării noastre că d. Pascu și-a permis să plagieze chiar pe Miclosich — «că etimologia lui *țeațire* nu-i aparține», încheie că «învinuirea de plagiat [ce i s'a adus] este de domeniul fantasiei...». Ei, acum cum se împacă una cu alta: mărturisești că [nu din «furt» ci din «scăpare din vedere» — cam ciudată «scăpare din vedere»!] etimologia dată *nu e a ta, nu-ți aparține* și totuși învinuirea adusă pe temeiul acestui fapt e de domeniul fantasiei... Cum rămâne cu «fermitatea» pe care i-o dă d-sale «conștiința unei munci cinstite și unei pregătiri serioase»?!

Muncă cinstită, suflet cinstit, pregătire serioasă...

Dela singurul exemplu de mai sus, necum dela incoerentele și ridicolele întorsături din *Vieața Românească* de pe Noemvrie, poate vedea oricine că d. Pascu nu inspiră seriozitatea unui om pe care să-l iei în seamă și în consecință nici nu merita cinstea să aștepte vre-un răspuns din partea d-lui O. Densusianu, la cecece s'a scris în revista dela Iași. Iar dacă cel ce semnează și aceste rânduri s'a hotărât — răspunzând articolului d-lui Pascu—să stabilească faptele obiectiv și să releveze reaua credință a acelora ce caută glorie prin mijloace josnice, a făcut aceasta din simțul de obiectivitate cu care se deprind studenții la facultatea noastră de litere, și din necesitatea de a înfruntă, cu cinstea deprinderilor pentru adevăr, o insinuare, care în materie de știință și de suflet e așa de molipsitoare la noi.

Sunt mulți cari își fac păreri asupra mișcării noastre intelectuale, după titlul articolelor din reviste sau capitolelor din cărți, și pe aceștia i-a avut în vedere și D. Pascu, când punând un titlu pe cât de bombastic pe atât de îndrăzneț și lipsit de adevăr în primul său articol și un titlu iarăși neadevărat și măgulitor pentru sine în al doilea articol, și-a închipuit că s'a și ridicat pe sine pe treapta nemuririi, în vreme ce a scoborât pe d. Densusianu din locu-i de om de știință... Admirați-l, Români, pe filologul-doctor din Iași, d. Pascu...

Înainte de a arăta că D. Pascu n'are nici elementara pregătire a legilor fonetice, cu care se joacă pe degete un student dela filologie, trebuie să stabilim, pentru publicul mare, care poate fi înșelat de înșirările de cuvinte ale D-lui Pascu, un punct principal de vedere cu privire la studiile de limbă.

Etimologiile cuvintelor streine din limba noastră n'au în cele mai multe cazuri nici o importanță pentru valoarea unui filolog. Cuvintele streine au intrat în limba română mai târziu, când evoluțiunea fonetică se desăvârșise în parte. Ele se recunosc repede. Dacă ai parcurge paralel un dicționar al limbei noastre cu un dicționar al unei limbi streine, cu care am venit în contact, ar fi lesne de recunoscut origina multor cuvinte streine de limba română, fiindcă forma lor e aproape identică. Greutatea nu e iarăși în recunoașterea unor elemente latine care au păstrat în limba noastră o formă identică (*nasus*—nas, *manus*—mână); ci valoarea unui om de știință stă în faptul ca urmărind istoricul unui cuvânt, a cărui formă s'a schimbat mult în decursul vremilor, să ajungă atât pe calea mecanică a sunetelor cât și pe aceea psihologică a semanticei la prototipul latin, de origine. Ei bine, acestea se găsesc foarte rar și foarte greu; cine a ajuns la un quantum de 50 de etimologii de felul acestora, are într'adevăr gloria unui adevărat om de știință. Unul dintre filologii noștri care a dat splendide studii lingvistice în sensul acesta, mărturisind că de un an și jumătate n'a găsit nici o etimologie nouă...

Dar când te joci de-a etimologiile, când îți închipui că o dificultate fonetică la un cuvânt nu-ți poate împiedica gloria ta de a deveni filolog, când inventezi regulile fonetice «personale» numai ca să-ți scoți etimologia la capăt, când alte dați pui cuvântul străin egal

cuvântul român, sub forma unor «ghicitori» sau cum zice d-l Pascu «cimilituri», când habar n'ai dacă înțelesul cuvântului se apropie de al celui strein, chiar când sunt îndeplinite legile fonetice, e evident ca făcând suma la sfârșit să ajungi la «mii» de etimologii.

Și iată din acelaș principiu, care m'a determinat la început, îmi propun să relevez câteva fapte cu privire la «serioasa pregătire științifică a acelui filolog care numai în șase ani de viață omenească a dat câteva mii de etimologii». Nu cer d-lui Pascu nici cea mai mică preocupare de numele meu, pe cât însă îi pot pretinde o serioasă atențiune la citatele ce voi face din propriile-i și «științificele-i» studii.

Namilă din «animal» (*Arhiva*, XII, No. 1). Oricum ar scutura D. Pascu cuvântul «animal» (*l* final nu putea să se păstreze) nu se putea ajunge la «nămilă». Iar dacă pornim dela acuzativ, am avea «inemăre».

Licăresc (idem No. 3) <*«luculo» (și acesta din «lucio») și anume: *lucuresc, licuresc, licăresc! E inadmisibilă trecerea *u>i*. Iar exemplul adus ca argument *lumbricum>limbric* se explică astfel: *u+m+cons.>î* și apoi *î* urmat de *i=i* (cf. înema, inema, inima).

Zgâesc este latinul **excaveo* (din «escavo»). Lăsând la o parte greutatea evoluției semantice, care de altfel în genere iese din preocuparea filologică a D-lui Pascu, chiar din punctul de vedere fonetic *excaveo* ar fi dat pur și simplu *scaib*.

Să mergem mai departe, cum merge D. Pascu: d-sa hotărăște că alături de *bastum* în latina vulgară (D. Pascu o numește greșit «populară») un **bestum* și că din aceasta prin metateza lui *s* a dat *betsum>băț*. O enormitate filologică această deducțiune; nu e nici un caz care să îndreptățască asemenea fenomen în limba română.

Să deschidem și *Arhiva* XIX, 1908 Ianuarie:

Ardic din**ardico*. Dar *ardico* nu putea da decât sau «ârdec» dacă socotești pe *î* scurt, sau «arđic» dacă socotești pe *i* lung; iar dacă plecăm dela infinitiv, trebuia să avem «ardeca» (cf. mesteca <misticare).

Bulughină din**bulligula* (dela *bullă+ină(!)*). Dar «bulligula» dacă ar fi existat n'ar fi putut da decât «buleghe» (cf. tindicula>tindeche; curechi).

Căciulă din**cuciulla*. Dar *cuciulla* ar fi dat «cuciuă» (cf. măduă).

Fulăi din**flău*, iar acesta din *flo+ău*. Lângă verbul latin sufixul unguresc «ău»?! Dar *u* din grația cărui alt exemplu a intrat între *f* și *l* (cf. *floc*, etc.)

Golnă din**collină*. Dar acesta n'ar fi putut da decât *coal(ă)nă*.

Iar *titilic*, *titirez* și *trișcă* de la pag. 42, acelaș număr al *Arhivei*, sunt adevărate «onomatopee» filologice ale ingenioasei minți a filologului din Iași.

Dacă nu mi-ar fi teamă de directorul acestei reviste că nu mi-ar îngădui să citez mai multe din perlele D-lui Pascu, m'aș opri și asupra «miilor» din urmă de etimologii pe acesta care le dă în «Cimiliturile» sale recente¹⁾.

1) O dare de seamă asupra acestei cărți o vom face colegilor mei dela „Societatea studenților în litere“.

Deschid la întâmplare la pag. 232: Forma *mușat* e dată de D. Philippide (Principii, 1894, p. 70) și Mi-closich (Beitr. Cons. I, 38).

Pentru *mneru* pe care d-sa îl dă din **cineru* < *cy-nealus* (!!)—ciudată filologie!—îi amintesc etimologia d-lui Pușcariu (Etim. V. 6, p. 95).

Ne putem scuti de sarcina relevării ciudățeniilor d-lui Pascu și de data aceasta dacă cităm mărturisirea d-sale proprie că «recunoaște însuși că sunt unele [etimologii] îndoelnice» vorbindu-ne de «*inevitabile greșeli de amănunt*» și manifestându-și cu «curajul de a avansa... păreri, *deși poate nu tocmai complect sprijinite...*» (Cimilituri, p. IX.)

... Ce minunat om de știință !... Și nu știu de ce gândul mi se duce—printr'o apropiere pe care mintea mi-o impune ca firească — la viitorul îndepărtat, în care la ramura specială a științei filologiei române și europene vor străluci cu litere de aur nume celebre: C. Diculescu, Popescu-Ciocănel, Sote: dela Brăila și mai strălucitor... G. Pascu.

VASILE V. HANEȘ

APROPIEREA AUSTRO-RUSĂ ȘI CONSECINȚELE

În tot timpul duratei tratativilor dintre Austria și Rusia, pentru stabilirea unui acord în chestiunea balcanică, s'a manifestat cu drept cuvânt o îndoială în privința reușitei lor, și aceasta atât față cu gravele neînțelegeri cari s'au ivit în timpul din urmă între cele două mari puteri, cât și mai cu seamă față cu împrejurarea că în prezent marile puteri europene sunt organizate în cele două acorduri cu tendințe bine determinate, reprezentate deoparte prin Germania, Austro-Ungaria și Italia, iar de alta prin Rusia și Franța.

Or, în aceste condițiuni, un acord austro-rus în vederea situațiunii din Balcani ar fi însemnat dacă nu decizerea celor două mari acorduri, dar știrbirea autorității celorlalte puteri cari le alcătuiesc și cari logic ar fi trebuit chemate ca laolaltă să se pronunțe asupra dispozițiunilor pentru menținerea liniștei și a *statu-quo*-ului în Peninsula Balcanică, împrejurare asupra căreia a stăruit diplomația rusă la începutul tratativilor, după cum rezultă din corespondența diplomatică urmată între aceasta și diplomația austriacă.

Astfel, un acord austro-rus, stricto-sensu, nu s'a încheiat, a urmat însă o înțelegere între aceste puteri, motivată pe temeiul păcei, înțelegere care însă tot trece peste autoritatea celorlalte puteri și pe care diplomația vieneză a căutat să o justifice prin afirmațiunea că: ¹⁾ «celelalte puteri au afirmat mereu că recunosc principiul *statu-quo*-ului în Balcani; nu e deci nevoe de o manifestație solemnă în acest sens», precum și prin aceea că ²⁾ «nimic nu amenință actualmente

ruperea *statu-quo*-ului în Balcani; o asemenea ruptură n'ar putea avea loc decât în urma dezordinelor interne din Statele Balcanice sau a conflictelor armate dintre ele. Dacă asemenea eventualități s'ar produce, o nouă schimbare de vederi între cele două cabinete ar putea fi folositoare. Nimic nu s'ar opune la aceea că rezultatul unei asemenea schimbări de vederi să fie atunci comunicat puterilor sub o formă care să le permită a se asocia; dar actualmente e suficient de a publica comunicatul prin care cele două guverne declară că schimbul de vederi dintre ele a adus un rezultat favorabil și că cele două cabinete, luând cunoștință de principiile politice lor, au recunoscut că aceste principii le permit să intre în raporturi oridecâteori situațiunea din Balcani ar demonstra oportunitatea». Afirmațiuni din cari rezultă în mod evident năzuința Austriei de a ocoli în această chestiune intervențiunea celorlalte puteri, prin înțelegerea cu Rusia, tinzând la prevenirea și rezolvarea conflictelor eventuale Balcanice, potrivit intereselor lor politice..

* * *

Dacă astfel stau lucrurile cu înțelegerea austro-rusă privitoare la Balcani, e interesant să știm dacă această apropiere prezintă vre o importanță și pentru noi Români.

Cu toate că România nu este stat balcanic, totuși înțelegerea recentă nu ne poate rămâne indiferentă dintr'un îndoit punct de vedere:

1. Pentru motivul că suntem în vecinătatea cea mai apropiată a celor două puteri *înțelese*, care ne dețin porțiuni din teritorii și ale căror intențiuni sunt bine stabilite din trecut, însăși existența noastră rămânând la eventualități la discreția celor două puteri vecine, cari s'au apropiat tocmai în vederea valorificării intereselor lor.

2. Mai prezintă importanță pentru noi această înțelegere din punct de vedere politic extern, dată fiind alipirea noastră la Tripla-Alianță. Ori, pe de o parte noi suntem sclavii politice austriece în potriiva tendințelor panslavismului în Orient, și pentru apărarea cauzei germanismului am făcut marile sacrificii bănești cu construcția forturilor, iar pe de alta, cât privește cauza noastră proprie, avem în coastele noastre înțelegerea austro-rusă pornită din însăși inițiativa Austriei, care ne-a cultivat cu frică panslavismului pentru ca apoi ea însăși să se apropie de Rusia.

Chiar dacă această înțelegere n'a avut în vedere de cât câteva puncte esențiale determinate ale chestiunii Balcanice, faptul în sine al acestei apropieri cu posibilitatea extinderii sale asupra ori cărui eventual conflict în care am fi și noi interesați e de ajuns să ne dea de gândit dacă atașarea noastră la politica blocului german mai cadrează cu împrejurările și dacă nu cumva vremea nu desăvârșește adevărul că noi nu putem avea nici un folos după urma unei asemenea politici dubioase, singura cale care ne mai rămâne deschisă fiind aceea a unei noi orientări în politica externă ¹⁾.

N. ȘTEFĂNESCU-IACINT.

1) L'aide-Mémoire Autrichien du 14 Mars 1910. „Le Temps“, 22 Mars 1910.

2) L'aide-Mémoire Autrichien du 20 Février 1910 „Le Temps“, 22 Mars 1910.

1) România față de împrejurările externe actuale. „Noua Revistă Română No. 20/1909.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTAȚI și MANUFACURȚA

Lânuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postavuri în toate genurile.

MATAȘARIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.

Taffetas din fabrica *Bonnet* culori și negre

Atelier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotate, Ciorapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Trousour
gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

VILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 2597

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMATIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

Editeurs :

ZANICHELLI de Bologna, ALCAN de Paris, ENGELMANN de Leipzig, WILLIAMS et NORGATE de Londres.

„SCIENTIA”

REVUE INTERNATIONALE de SYNTHESE SCIENTIFIQUE.

Direction : G. BRUNI — R. DIONISI — F. ENRIQUES
R. GIARDINA — E. RIGNANO

4 numeros par an, de 280—300 pages chacun.

On se plaint de plus en plus des effets de la spécialisation à outrance à laquelle les hommes de science sont condamnés. *Scientia* a été fondée en vue de contrebalancer ces fâcheux effets. Elle publie des articles qui se rapportent aux branches diverses de la recherche théorique, depuis les Mathématiques jusqu'à la Sociologie, et qui tous sont d'un intérêt général : elle permet ainsi à ses lectures de se tenir au courant de l'ensemble du mouvement scientifique contemporain.

Scientia, qui est dans sa quatrième année d'existence, a conquis du premier coup la faveur du monde savant, grâce à la collaboration qu'elle s'est assurée des autorités scientifiques les plus éminentes de l'Europe et de l'Amérique. Elle a publié, outre les articles de ses directeurs : MM. Bruni, Enriques, Dionisi, Rignano, des travaux de MM. Poincaré, Picard, Tannery, Volterra, Boutroux, Borel, Fabry, Zeuthen, Zeeman, Arrhenius, Georges Darwin, Lowel, Ritz, Seeliger, Soddy, Ostwald, Wallerant, Lehmann, Schiaparelli, Ciamician, Raffaele, Foà, Höber, Galeotti, Ebstein, Demoor, Asher, Fredericq, Lugaro, Delage, Caullery, Rabaud, Driesch, Wiessner, Haberlandt, Bohn, Claparède, Janet, Rey, Pickler, Cunningham, Westermarck, Kidd, Landry, Vilfredo Pareto, Achille Loria, Sombart, Carver, Oppenheimer, Melliet, Bortkiewicz, Riccobono, Philippe Sagnac, Salomon Reinach, Simmel, Scialoja, etc.

A partir de Janvier 1909 *Scientia* joint au texte principal, portant les articles dans la langue de leurs auteurs, un supplément avec la traduction française de tous les articles à emands, anglais et italiens. Elle est ainsi accessible à quiconque connaît la seule langue française.

Prix de l'abonnement :

25 francs. — 20 mk., — 20 sh.

Direction et Rédaction : Milan, Via Aurelio Saffi, 11

Ciocolata si Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători